

նը դրուած ըլլալով, հոն կը հրաւիրենք
փափագողները . միայն թէ չենք կրնար
լռել հոս ալ ըսելու թէ Սիլտոն ամէն
բանաստեղծաց մէջ ալ առաջիններէն
մէկն է . դիւցազներգակաց մէջ կրնանք
ըսել հիներուն մէջ հոմերոս , միջին
ժամանակի՝ Տանթէ , նորերուն մէջ
Սիլտոն , վսեմութեամբ և կենդանի
ու ճարտար ստորագրութեամբ զանա-
զան կրից գրեթէ մէկէն ալ վար չէ ,
ծանրութեամբ՝ ամենէն վեր , ընտրած
նիւթոյն բարձրութեամբ և սքանչելի
նախերգանքը՝ անհաւասարելի . առի-
սոս որ շատ տեղ ալ նորագոյնութեան
ծուռ սկզբունքներովը կարծես թէ իր
լուսաւոր հանձարը կը մթնցընէ : Շա-
շակ մը տալու համար՝ գնենք հետա-
դայ հատուածս Սիլտոնի Վրախտ
կորուսելոյն ժԱ գրքէն , ուր կը ստո-
րագրէ Լաւայի ողբը՝ երբոր հրեշտակէն
լսեց թէ իրենց պատուիրանադանցու-
թեանը համար դրախտէն պիտի վճըն-
տուին :

Ո՛վ, աղէտք յեղակարծ
Վան ըզմահ չարաղգած ,
Ի՞բր ըզբեզ թողից աստ
Լնձկալիդ իմ դարաստ :
Ըզձեզ վայրբ գեղեցիկ
() Կնքնդեան իմ տեղիք ,
Լա անտառք տընկախիտ
Ըզձեր քաղցր հովանիդ ,
Լքժանիք յթեման
Լնմահից բնակութեան .
Ուրանոր կարծէի
Սըձարել ՚ի դիւրի
Ըգտըխուր մնացուած
Սահացու իմ կենաց :
Օ ձեզ ծաղկունք երփնաղարդ
Սըր գտից յայլ մարմանդ ,
Ոյց յայգուէ առ մէն մի
Լայելու չըրջէի ,
Լա ՚ի մուտս արեւուն
Ըզվերջին տալ զողջոյն .
Օղոս ՚ի ծնէ մինչև ցարդ
Սընուցի խանդակաթ ,
Լա առ մէն մի ուրոյն
Կոչեցի ձեզ անուն :

Ո՛վ ըզձեզ յայտ հետե
Լքեզգեմ ուղղեսցէ ,
Լա ՚ի կարգ տարասեռ
Օ ատուսցէ զորդիս ձեր .
Լա կամ ո՛վ ձեզ վըտակ
Լքբուսցէ անուշակ ,
Լքբերեալ ընդ առու
Ձեզ նեկտար կենսատու :

ԱՆԸԽԱՐՀԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՒԵԱԼ ԺՈՒՆՆԵՐ :

ԵՐԲՈՐ Պաղեստին կ'ըսենք , մար-
դուս միտքը մէկէն կը յափշտակուի ան
գեղեցիկ երկրին և ան ժողովրդեան
վրայ , որ Լստուած ընտրեք էր : Հոն
բնակեցան Լքրահամ , Սովսէս , Վա-
ւիթ՝ Իսրայէլացւոց նահապետները .
հոն Վրիստոս տէրն մեր մարմին զգե-
ցաւ , և չըջեցաւ . հոն են բոլոր իր տնո-
րինական սուրբ տեղուանքը : Վաւթի
ատեն Պաղեստինու բնակչաց թիւը
ինչուան վեց միլիոն կը հասնէր , բայց
հիմայ հազիւ չորրորդ մասին մէկը կ'էլ-
լէ . իսկ Սողոմայ և Վամորայ պատի-
ժը՝ ինչուան հիմայ կ'երեւնայ Սեուեալ
ծովին վրայ : Լս հարուածը Վրիստո-
սէ 1898 տարի առաջ եղաւ , կամ թէ
ըսենք ասկէ գրեթէ 3750 տարի առաջ :

Սեուեալ ծովը կամ Լսփաղտեան՝
լիճը Երուսաղեմէն գրեթէ տասը մղոն
հեռու է դէպ ՚ի արեւելեան կողմը , և
Յորդանանու մեծ ձորին մէջ կ'իյնայ :
Լս ձորը Սիջերկրական ծովէն 1380
ոտք աւելի խորունկ է . իսկ Կարմիր
ծովէն 1410 աւելի խորունկ : Օ ար-
մանալին աս է որ միայն Երիթով ըսուած
պզտի գեղին քովերը կը գտնուի մէկ
քանի ձիթէնի ու նռնենի , և քանի մը
կանանչեղէն բուսցընող հող ասղին ան-
դին ցրուած . իսկ Սեուեալ ծովուն չորս
դին ամենեւին բոյս ըսած բանդ չգրտ-

1 Ասփաղտը տեսակ մը կարծր կուպր է , որ
Սեուեալ ծովին ջրերուն և ուրիշ մէկ քանի ջրերու
երեսը կը գտնուի :

նուիր : Տեղ տեղ աղէ բլուրներ կան քարի պէս , և հանքային աղ , ու բուրակուտ հող , ինչպէս է բոլոր ան ձորը՝ Յորդանանէն դէպ 'ի հիւսիս . իսկ Սեւեալ ծովէն դէպ 'ի հարաւային կողմը ասդին անդին ցրուած ծծումբի կտորները , կուպը՝ որ եզերքը կը գտնուին , և երկրին ասանկ անբեր ու այրած ըլլալը՝ կը վկայեն ինչուան հիմայ թէ ան երկիրը պատժուած է Մտուծմէ :

Չորին արևելեան ու արևմտեան կողմերը սրածայր ու բարձր բլուրներ են , և անոնցմէ անձրևի ատեն սաստիկ յորդութեամբ մը վար կ'իջնան ջրերը դէպ 'ի Յորդանան գետը , որուն ընթացքը կամաց կամաց կը լայնայ 80^{էն} ինչուան 120 ու 150 ոտք , ետքը բոլոր կ'երթայ Սեւեալ ծովուն հետ կը խառնուի : Արևելեան եզերքը կրային ժայռ մըն է , որուն խիստ բարձր մասը զրեթէ 1600^{էն} ինչուան 2500 ոտք բարձրութիւն ունի : Ամանապէս արևմտեան եզերքն ալ ուրիշ ժայռ մը կայ 400^{էն} ինչուան 2000 ոտք բարձրութեամբ . ասոնք ամէնքն ալ պարսպի պէս պատած ըլլալով Սեւեալ ծովին չորս դին , և միանգամայն դէպ 'ի ջրին վրայ ծուած ըլլալով , զջուրը սեցած կը ցուցնեն իրենց շուքովը :

Մի ծովուն կամ ծովակին Արաբացիք Պահր-է-էլ-Քալէ կ'ըսեն , այսինքն ծով (البحر) : Ջրին գոյնը մուրթ կանանչ է , և ընդհանրապէս անշարժ կը կենայ : Սեջը ամենեւին կենդանի մը չգտնուիր , ոչ ձուկ և ոչ ճճի . նոյն իսկ վրայի օդը խիստ ծանր ու փնասակար է : Քասթիլեան անունով իռլանտացին 1825^{էն} ուզելով փորձ մը ընել , Սիջերկրական ծովէն մէկ նաւակ մը բերել տուաւ դէպ 'ի Սեւեալ ծովը , հետն ալ տեղացի արաբացի նաւավար մը առած՝ վստահութեամբ մը սկսաւ ծովուն երեսը պտրտիլ . բայց իրեք օրէն ետեւ կամ անուշ ջրին պակասութենէն ու կերակուր չունենալէն , կամ խղճուկ տաքէն , և կամ օդին սաստիկ փնասակարութենէն հոն կորսուեցաւ խեղճութեամբ : Յովհաննէս Շերվուտ անու-

նով ամերիկացին ալ աս Սեւեալ ծովուն վրայ քանի մը փորձեր ընելէն ետեւ՝ կ'ըսէ թէ Արաբացի մեծ մասը , Փիլիպէի ու Միսիայի մէկ մասը , և Սիջերկայի մէջ այնչափ տեղ պտրտեցայ , աս ծովուն պէս զարմանալի տեսարան ունեցող տեղ չտեսայ : (Ի)էպէտ , կ'ըսէ , ջրին գոյնը մուրթ է , բայց թափանցիկ , անանկ որ յատակին վրայ եղած մանր գոյնզգոյն քարերն ալ կը տեսնուին : Մոնք աւելի կրային ու կարային գաւազոտ քարեր են , որ երբոր բրդով մը շփուին՝ սաստիկ հոտ կը ձգեն : Մոնցմէ ոմանք ան աստիճանի կարծր կուպրով պատած են որ անկարելի է վրայէն հանելը :

Սեւեալ ծովուն ջրին մէկ մասնաւոր յատկութիւնն ալ է իրեն թանձրութիւնը կամ ծանրութիւնը , որ գործարանաւոր մարմինները չեն կրնար մէջը ընկղմիլ : Արոյիշեալ Շերվուտը իրեն ընկերներովը հանդերձ ջրին մէջ նետուեցաւ . ընկերներէն երկուքը լողալ չգիտնալով՝ սունկի պէս մնացին ջրին երեսը . իսկ ինքը ուղեց միանգամայն ջրին վրայ քայլել , և ինչուան վիզը մէջը ընկղմեցաւ , ան ալ սաստիկ ուժ տալով որ ընկղմի : Աղացողներէն մէկը ուղեց բաց աչքով ընկղմիլ , բայց մէկէն 'ի մէկ կանչուրուտելով մը գլուխը վեր հանեց , և աչուրները կրակի պէս կարմրեցած՝ երկար ատեն այրելու պէս ցաւ կ'իմանար ու արցունք կը թափէր : Արջը երբոր ամէնքը մէկէն ջրէն դուրս ելան՝ տեսան որ մարմիննին փուշ փուշ կ'ըլլար , և մորթերնին բոլոր ծածկուած էր մանր կոծիծներով : Քիչ մը ատեն արևուն դիմացը կենալով՝ տեսան որ մազերնին ու մօրուքնին սկսաւ ճերմրկնալ , վասն զի ջրին աղային մասունքները՝ որ մազերնուն մէջ պատեր էին , սկսան բիւրեղանալ :

Շատ բնալոյծներ լուծեցին Սեւեալ ծովին ջուրը . հոս դնենք միայն ամերիկացի Սիլիման բնալուծին փորձը , որ են աս նիւթերս հանդերձ իրենց չափովը :

Քլոր	10,290	մաս,
Պրոմ	0,684	
Կալաքար կամ Սոսա ու ֆոթաս	3,008	
Մագնետիտ	2,355	
Կիր	1,424	
Բոլոր ազային նիւթերը	17,761	
Զուր	82,139	
Բոլորը	99,900	

Կորուստը 0,100

Ուստի աս Սեռեալ ծովուն ջրին տեսակարար ծանրութիւնն է 1,212 : Սիայն թէ աս գիտնալու է որ ամառը քիչ անձրև գալով, և միանգամայն շատ շոգի վեր ելելով Սեռեալ ծովէն, ջուրը աւելի աղի կ'ըլլայ, որովհետեւ ջրին մէջի աղը ծանր ըլլալով՝ չկրնար շոգիին հետ մէկտեղ վեր ելել :

Շատ գեղեցիկ կը ստորագրէ Յովհանն Սկեբերան Պաղեստինու առջի վիճակը յիշելով՝ հիմակուան Սեռեալ ծովուն կողմերը .

« Երթեալ ուրուք իցէ ձեր 'ի պաղեստինացւոյ աշխարհն . զի՞նչ որ 'ի ձէնջ վկայեսցէ ինձ, որոց զտեղիսն իսկ տեսեալ իցէ . քան զՍկադոն և քան զՍազա 'ի վերոյ, անդ իսկ 'ի սպառուածի : Յորդանան գետոյ՝ վայրքն ինչ բազում են և ամենալիցք . մանաւանդ թէ էին, քանզի այժմ ոչ է նոյնպէս, որ երբեմն իբրև զգրախտն Ղստուծոյ էին : « Ետես, ասէ, Ղ ովտ զամենայն կողմանս Յորդանանու՝ զի էին յուրթի իբրև զգրախտն Ղստուծոյ » . և արդ որ այնպէս ծաղկալից և ամենաշատ վայրքն էին, հակառակեալ ընդ ամենայն աշխարհի, և ժամանէին լիութեամբ գրախտին Ղստուծոյ, քան զամենայն անապատ անապատագոյն է այժմ : Լան ծառք և պտուղ ունին, և պտուղն բարկութեանն Ղստուծոյ յիշատակիչ է . կան նունենիք, և զփայտէն իսկ ասացից, և պտուղն գեղեցիկ իսկ երեւի 'ի վերոյ, և զանտեղեակսն բազում յուսով լի առնէ . իսկ յորժամ 'ի ձեռն առեալ հատանիցէ, պտուղ ամենեւին ինչ ոչ է, բայց մոխիր և փոշի շատ ցուցանէ 'ի ներքս ամբարեալ . այնպիսի է և երկիրն ամենայն : Եթէ քար

տեսանիցես, մոխրեալ գտանես . և զի՞նչ զքարէ և զփայտէ և զհողոյ, ուր զի և օղքն և ջուրքն զնոյն հարուածս կրեցին : Որպէս մարմնոյ ինչ այրեցելոյ ըզկերպարանսն և զնշմարանսն տեսանիցեն 'ի հուր, և զհասակն և զչափն և զօրութիւն ինչ ոչ, նոյնպէս և անդ զերկիրն է տեսանել . բայց չունին ինչ զերկրի, այլ ամենեւին մոխիր . ծառս և պտուղս, այլ ոչ ինչ զծառոյ և զպտղոյ . օդս և ջուրս, այլ ոչ ինչ զջրոյ և զօդոյ . քանզի և այն աճիւնացեալ : Եւսկիտ և զիւրդ իսկ երբեք այրեսցին օղքն կամ զիւրդ ջուրքն, և ջուրն մնասցէ . փայտի և քարի մարթի այրել, բայց օդոյ և ջրոյ չէ երբեք հնար : Սեղ չէ հնար, այլ Ղարչին հնարաւոր է : Ղստուհետեւ ոչ այլ ինչ է, թէ ոչ հնոց՝ օդն, և հնոց՝ ջուրն . ամենայն անպտուղ, բնաւ անձին, բոլոր 'ի պատիժս պատուհասից . կանուխ բարկութեանն պատկերք, հանդերձելոց նշանակք : Սի թէ և այն բանից սպառնալիք իցեն, մի թէ և այն խօսից ինչ վճիռք իցեն » :

ՀԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆ

Չբհեղեղէն առաջ ծաղկած արհեստներուն ու գիտութիւններուն վրայ, և թէ անոնցմէ 'իւր շրջեղեղէն ետքը շարունակէն սխալ :

ՏԱՐԱԿՈՅՍ չկայ որ մարդիկ ինչուան ջրհեղեղի ատեն, (որ ըստ եօթանասն հից 2603 տարի է, և ըստ երբայեցւոյ 1658) ամէն հարկաւոր արհեստները ու գիտութիւնները ծաղկեցուցած էին : Եւ ասոր ապացոյց են ան արհեստները որ գտնուեցան աշխարհիս առջի դարերուն մէջ, որոնք որ սուրբ գիրքը գտնողներուն անունովը կը յիշէ . այսինքն երկրագործութիւնը՝ որ մարդուս ժամանակակից է, վասն զի Ղստուած երբ որ Ղլամը գրախտէն դուրս հանեց, հրամմեց իրեն որ երթայ երկիր բանե-